

Nr 424.

Av herr **Damström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.*

I prop. 1952: 140 har Kungl. Maj:t redogjort för de principer, som borde tillämpas vid urvalet av gymnasier till förstatligande. Departementschefen erinrar här bl. a. om att särskilda utskottet vid 1950 års riksdag funnit en utvidgning av gymnasieorganisationen genom upprättande av nya statliga gymnasier önskvärd. Departementschefen gjorde en åtskillnad på de större städerna och deras gymnasieorganisation och mindre orter. Det kan ej vara rimligt, menade departementschefen, att de senare skulle vara hänvisade att lösa sina gymnasiefrågor på egen hand. »Tvärtom måste den omständigheten, att ett gymnasium, som ligger i centrum av en välbefolkad landsbygd, vanligen betjänar flera kommuner, enligt min mening betraktas som ett särskilt skäl för statens välvilliga stöd», yttrade departementschefen bl. a. »För egen del håller jag före», fortsatte departementschefen, »att det för en lugn utveckling på området är önskvärt, att det statliga gymnasieväsendet kompletteras med ett kommunalt.» De läroverk, som skulle omvandlas till statliga högre allmänna läroverk, borde, yttrade departementschefen, utväljas bland de skolor, som redan ha kommunala gymnasier. Vidare måste, skrev departementschefen, »beaktas, att en ort icke rimligen bör se sina utsikter att få statligt gymnasium försämrade genom att den provisoriskt löst gymnasiefrågan i egen regi» . . . »Under alla omständigheter kan», fortsatte departementschefen, »det kommunala gymnasiet icke betraktas som en skolform på avskrivning. Den principiella ståndpunkt jag intagit innebär tvärtom, att nya kommunala gymnasier skola kunna upprättas och att skolformen som sådan alltså i avvaktan på genomförandet av 1950 års skolreform får betraktas som ett ordinärt inslag i vår skolorganisation.»

Med ledning av dylika överväganden har skolöverstyrelsen i år — liksom fallet var vid 1952 och 1953 års riksdagar — föreslagit ett antal kommunala gymnasier till förstatligande, nämligen gymnasierna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn. Dessa borde främst komma i fråga. Framställningar om förstatligande förelågo även för de kommunala gymnasierna i Filipstad och Lysekil. För de åtta av SÖ förordade gymnasierna skulle nettokostnaden för ett förstatligande bli 1 254 136 kronor.

Av den översikt rörande de kommunala gymnasier, som funnos i landet läsåret 1951/52, som framlades i prop. 1952: 140, kunde utläsas, att antalet var 32 med vid denna tidpunkt 2 272 lärjungar i hela gymnasiet, varav som medeltal 45,6 procent lärjungar från andra kommuner, gällande för 27 av de 32 nämnda. Fem kommunala gymnasier hade i det sista avseendet ej lämnat uppgifter. Dagsläget innebär alltså, att 20 kommunala gymnasier fortfarande befinna sig i kön. Om Kungl. Maj:ts förslag i prop. nr 103 vid innevarande riksdag, vilket innebär, att ytterligare fem kommunala gymnasier skulle förstatligas, godtas, kan kön nedbringas till 15. Det förefaller oss ändamålsenligt att vid årets riksdag godta skolöverstyrelsens förslag om att förstatliga åtta kommunala gymnasier, varigenom kön kunde nedbringas till 12. Det synes därefter möjligt att genom beslut vid 1955 och 1956 års riksdagar få hela kön avverkad.

Det har redan tidigare med skärpa framhållits, att de kommuner, som i egen regi startat ett gymnasium, i dessa sammanhang fått bära ekonomiska bördor, vilka fått en ytterligare tyngd därigenom, att lärjungarna till nära hälften kommit från andra kommuner än skolortens. Det är i dessa sammanhang också värt att erinra om de svårigheter, som skulle ha uppstått för de statliga högre allmänna läroverken, om ej de kommunala gymnasierna avlastat dem från den alltfjämt ökande elevtillströmningens tryck. Det förtjänar även framhållas, att föräldraintresset av att få behålla sina barn i förhållandevis näralliggande läroverk blivit tillgodosett genom upprättandet av de kommunala gymnasierna. Det förefaller även, som om Kungl. Maj:t genom att ur SÖ:s förslag utesluta Borlänge komme att åstadkomma en säkerligen icke åsyftad komplikation. För närvarande arbeta i Dalarna bl. a. samrealskolor i Rättvik, Mora, Orsa och Älvdalen, vilka av gammalt tillhört Falu läroverks upptagningsområde. Från och med höstterminen 1954 förändras Falu läroverk till en läroanstalt med fyraåriga real- och latinlinjer. Detta kommer för Borlänge kommunala gymnasium att innebära, att ett större antal gymnasieelever söka sig dit med den ökade belastning för kommunen, som detta kommer att innebära.

I längden är det emellertid ej heller försvarligt, att kommuner på detta sätt ikläda sig förpliktelser på undervisningens område, vilka principiellt måste anses tillkomma området för en gemensam statlig insats. Denna princip har även av riksdagen genom beslut på Kungl. Maj:ts förslag vid 1952 års riksdag godtagits. Det är oss likväl angeläget att framhålla att bördan för de kommuner, vilka icke ännu kunnat komma i fråga till ett förstatligande av utav dem igångsatta kommunala gymnasier, är så besvärande, att det förefaller nödvändigt att så snart som möjligt få den lättad.

Vi skulle alltså för vår del vilja förorda, att skolöverstyrelsens förslag att vid årets riksdag förstatliga åtta kommunala gymnasier bleve godtaget. Detta synes för statsverket — i enlighet med vad vi inhämtat — innebära, i

jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag i prop. nr 103, en kostnadsökning av mellan 200 000 och 300 000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skola ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämmer, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet är i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtaga sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning.

Stockholm den 13 mars 1954.

Karl Damström.

E. A. Lindblom.

Karl H. Andersson.

Lars Eliasson.

Hj. Weiland.

Edvin Thun.

Erik Arrhén.

And. Sundvik.

Gustaf Snygg.

H. Sten.